

Mr.sc. **Dragan Zlatović**, mag.iur.

Veleučilište u Šibeniku

Primljeno: 26.09.2011

UDK: 349.22:331.106

Pregledni naučni članak

**ZAŠTITA POSLOVNE TAJNE I POVJERLJIVIH PODATAKA
U RADNOM ODNOSU
PREMA NOVOM HRVATSKOM RADNOM PRAVU**

Poslovna tajna je način postupanja, poslovna praksa, „know-how” ili neka druga informacija koja pomaže poslovnim subjektima da se natječu s konkurencijom. Poslovna tajna je onaj element poslovanja koji utječe na uspjeh nekog poslovnog poduhvata kada su svi ostali resursi ekvivalentni, to je ono specijalno znanje koje omogućava jednom poslovnom subjektu da se nametne drugima. Točna definicija poslovne tajne često varira od pravnog sustava do pravnog sustava. Ipak, može se slobodno zaključiti kako postoje neke osobine koje su zajedničke. Tako se može zaključiti kako se većina pravnih poredaka slaže da je poslovna tajna takva informacija koja nije poznata stručnoj javnosti, koja na određeni način donosi gospodarsku korist svom nositelju, te čiju tajnost nositelj pokušava u razumnim okvirima sačuvati. U ovom radu autor analizira aspekte poslovne tajne u kontekstu radnog odnosa, odnosno koja su prava i obveze zaposlenika u svezi s poslovnim tajnama poslodavca koje saznaju u okviru obavljanja poslova sukladno ugovoru o radu.

Ključne riječi: *poslovna tajna, povjerljive informacije, radni odnos, ugovor o radu, kazalište, modalitete i zaštitu poslovne tajne u kazališnoj djelatnosti.*

1. OPĆENITO O POSLOVNOJ TAJNI I POVJERLJIVIM INFORMACIJAMA

1.1. Poslovna tajna

U Republici Hrvatskoj na snazi su odredbe glava 8. i 9. Zakona o zaštiti tajnosti podataka (NN 108/96, dalje: ZZTP 96), koji je prestao važiti u ostalom dijelu temeljem novog Zakona o tajnosti podataka (NN 79/07, dalje: ZTP 2007).

Tajna je podatak koji je zakonom, drugim propisom, općim aktom ili drugim aktom nadležnog tijela donesenim na temelju zakona, određen tajnim. Izraz tajna ima dva značenja, šire i uže. U širem značenju tajnom se naziva sve što je nepoznato, dok se u užem smislu tajna javlja u međuljudskim odnosima i čine je činjenice koje pojedine uže ili šire grupe ljudi, ili država čuvaju za sebe, skrivaju od drugih ljudi, odnosno od javnosti.¹ Skrivanje činjenica i podataka obavlja se u cilju zaštite nekih interesa i ostvarivanja nekih ciljeva. Ovisno od značenja korpusa činjenica koje se s njom skrivaju, tajna može biti kvalificirana kao državna tajna, značajna tajna, obična tajna i povjerljiva tajna. Tajna je dinamična kategorija, tj. ono što je danas tajna ne mora biti sutra. Neka činjenica može biti najstroža tajna, ali kroz par sati ona to više ne mora biti.

Podaci u smislu propisa o poslovnoj tajni su dokumenti te njihov sadržaj i prilozi, predmeti, objekti, mjere ili postupci, kao i usmena priopćenja ili informacije povjerljive naravi iznijeti u radu pravnih osoba, posebice trgovačkih društava. Elektronske baze podataka koje sadrže tajne podatke moraju biti označene određenom vrstom i stupnjem tajnosti te osigurane lozinkom od neovlaštenog pristupa. Dokumentima se smatraju svi pisani sastavci (akti, tablice, grafikoni, nacrti, crteži i slično). Na dokumentima koji sadrže tajne podatke označava se na vidljivom mjestu vrsta tajne i stupanj tajnosti. Oznake tajnosti dokumenata koji sadrže tajne podatke imaju i svi njihovi prilozi. Predmeti u smislu propisa o poslovnoj tajni su makete, modeli, uzorci, fotografije, filmovi, mikrofilmovi, te drugi zapisi koji su svjetlosno, zvukovno, strojno, ručno ili na drugi način zabilježeni na određenoj podlozi, dok su mjere i postupci sve vrste naloga, zapovjedi, naredbi, uputa, priopćenja i drugih poduzetih radnji službenih osoba.²

Poslovna tajna je jedna od vrsti tajne, uz državnu, službenu i profesionalnu tajnu.³

Poslovnu tajnu predstavljaju podaci koji su kao poslovna tajna određeni zakonom, drugim propisom ili općim aktom trgovačkog društva, ustanove ili druge pravne osobe, a koji predstavljaju proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada te druge podatke zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi

¹ Usp. ANIĆ, V., Veliki rječnik hrvatskog jezika, Novi Liber, Zagreb, 2004., str. 1563.

² U tom smislu PUHARIĆ, K., Poslovna tajna u arbitražnom postupku, Pravo u gospodarstvu, Zagreb, vol.37, 1998., br.1., str.67.; ZLATOVIĆ, D., Zaštita i čuvanje poslovne tajne, Slobodno poduzetništvo, Zagreb, god. IV, 1997., br.8., str.150.

³ Vidi kod GORENC, V. (ur.) et al., Rječnik trgovačkog prava, Masmedia, Zagreb, 1997., str.337.

mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese.⁴ Poslovna tajna u širem određenju obuhvaća i industrijsku tajnu, obrtničku tajnu, trgovačku tajnu, proizvodnu tajnu te komercijalnu tajnu (*trade secrets, commercial secrets, confidential information etc.*).

Općim aktom se ne može odrediti da se svi podaci koji se odnose na poslovanje pravne osobe smatraju poslovnom tajnom niti se poslovnom tajnom mogu odrediti podaci čije priopćavanje nije razložno protivno interesima te pravne osobe.

Poslovnom tajnom ne mogu se odrediti podaci koji su od značenja za poslovno povezivanje pravnih osoba niti podaci koji se odnose na zaštićeno tehničko unapređenje, otkriće ili pronalazak.

Dakle, poslovna tajna je neobjavljena činjenica u svezi s poslovanjem preduzeća poznata samo određenom broju osoba i u svezi s kojom, prema izričitoj volji nadležnog organa pravne osobe ili prema okolnostima pod kojima je objavljena, postoji obaveza da ne bude priopćena osobama kojima inače nije poznata, odnosno dostupna po naravi posla. Primjeri poslovnih tajni obuhvaćaju formulare, uzorke, metode, programe, tehničke procese ili popise informacija koje jednom poslu daju prednost pred konkurentima.

Prema tome, poslovna tajna je pravno zaštićeno saznanje o činjenici u svezi s poslovnim subjektom koje može posjedovati samo određena osoba ili više njih.

Poslovnu tajnu predstavlja samo onaj podatak koji je kao poslovna tajna određen zakonom, drugim propisima, općim aktom ili odlukom nadležnog organa. Iz ovoga se može zaključiti da se poslovnom tajnom mogu smatrati dvije grupe podataka:

- oni koji su zakonom ili drugim propisom proglašeni poslovnom tajnom, i
- oni koji se smatraju poslovnom tajnom po odluci nadležnog organa.

Pravna osoba dužna je čuvati kao tajnu i podatke koje je kao poslovnu tajnu saznala od drugih pravnih osoba, zatim one koji se odnose na poslove što ih pravna osoba obavlja za potrebe oružanih snaga, redarstvenih vlasti Republike Hrvatske ili drugih javnih tijela, ako su zaštićeni odgovarajućim stupnjem tajnosti, nadalje podatke koji sadrže ponude na natječaj ili dražbu i to do objavljivanja rezultata natječaja odnosno dražbe, te podatke koji su zakonom, drugim propisom ili općim aktom doneseni na temelju zakona utvrđeni tajnim podacima od posebnog gospodarskog značenja.

⁴ Ista definicija poslovne tajne i u odredbi čl.89. st.15. Kaznenog zakona RH.

Podatke koji se smatraju poslovnom tajnom na temelju općeg akta mogu drugim osobama priopćavati ovlaštene osobe određene općim aktom. Općim aktom pobliže se određuju slučajevi te način zaštite kad se zaštićeni podaci mogu priopćavati drugim osobama, ovlaštene osobe koje ih mogu priopćavati, te osobe kojima se takvi podaci mogu priopćavati. U pravnoj osobi određuje se ovlaštena osoba ili se osniva posebno tijelo koje ima uvid u poslovne tajne, zadaću njihovoga čuvanja, te odlučivanja koje se osobe zaposlene u toj pravnoj osobi mogu ovlastiti za čuvanje poslovne tajne, odnosno kojim se osobama poslovna tajna može priopćiti.

Podaci koji se smatraju poslovnom tajnom ne smiju se priopćavati niti činiti dostupnim neovlaštenim osobama, ako posebnim zakonom nije što drugo određeno. Poslovnu tajnu dužni su čuvati svi zaposlenici koji na bilo koji način saznaju za podatak koji se smatra poslovnom tajnom. Dakle, poslovna tajna ne smije biti dostupna neovlaštenoj osobi, pa tako neovlašteno pribavljanje i izdavanje poslovne tajne predstavlja pod određenim uvjetima djelo nelojalne utakmice prema Zakonu o trgovini (NN 87/08, 96/08, 116/08 i 76/09, dalje: ZOT), odnosno kazneno djelo prema Kaznenom zakonu (NN [110/97](#), [27/98](#), [50/00](#), [129/00](#), [51/01](#), [111/03](#), [190/03](#), [105/04](#), [84/05](#), [71/06](#), [110/07](#), [152/08](#), [57/11](#), dalje: KZ). Kao povreda čuvanja poslovne tajne neće se smatrati priopćenje koje osoba upoznata s tajnim podatkom učini u prijavi kaznenog djela, privrednog prijestupa ili prekršaja nadležnom tijelu te ako priopći nadzornom tijelu radi ostvarivanja svojih prava iz radnog odnosa.

Kod djela nelojalne utakmice izdavanjem poslovne tajne nužno je upozoriti i na rješenja Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS) u okviru WTO/GATT. Prema odredbi čl. 39. Sporazuma, fizičke i pravne osobe imaju mogućnost sprječavanja da se informacije, koje su na osnovu zakona u njihovoj kontroli, otkrivaju drugima, stječu od strane drugih osoba, ili koriste bez njihove saglasnosti na način suprotan dobrim poslovnim običajima:

- sve dok je takva informacija tajna, u smislu da nije, kao cjelina ili u preciznom obliku i skupu svojih komponenata, opće poznata ili lako dostupna osobama u krugovima koji se uobičajeno bave tom vrstom informacija;
- dok takva informacija ima tržišnu vrijednost zato što je tajna; i
- dok je takva informacija predmet razumnih koraka pod datim okolnostima koje poduzima osoba koja zakonito kontrolira informaciju, kako bi je održala tajnom.

Fizičke i pravne osobe imaju mogućnost sprječavanja da se informacije, koje su na osnovu zakona u njihovoj kontroli, otkrivaju drugima, stječu od strane drugih osoba, ili koriste bez njihove saglasnosti na način suprotan dobrim poslovnim običajima.

Ne smatra se povredom čuvanja poslovne tajne priopćavanje podataka koji se smatraju poslovnom tajnom ako se to priopćavanje obavlja fizičkim osobama ili pravnim osobama kojima se takvi podaci mogu ili moraju priopćavati:

- 1) na temelju zakona i drugih propisa,
- 2) na temelju ovlasti koja proizlazi iz dužnosti koju obavljaju, položaja na kome se nalaze ili radnog mjesta na kojem su zaposleni.

Općim aktom poslodavca pobliže se određuje način uporabe i čuvanja podataka koji se smatraju poslovnom tajnom te mjere, postupci i druge okolnosti od interesa za čuvanje poslovne tajne.⁵

Na dokumentima koji sadrže tajne podatke označava se na vidljivom mjestu vrsta tajne i stupanj tajnosti. Oznake tajnosti dokumenata koji sadrže tajne podatke imaju i svi njihovi prilozi. Elektronske baze podataka koje sadrže tajne podatke moraju biti označene određenom vrstom i stupnjem tajnosti te osigurane lozinkom od neovlaštenog pristupa. Prije usmenog priopćavanja tajnih podataka daje se prethodno upozorenje o tajnosti koje ima istu važnost kao i pisano utvrđena vrsta tajne i stupanj tajnosti. Ako je to prema prilikama moguće, službena zabilješka o tom priopćenju sastavit će se i u pisanom obliku i priložiti spisu predmeta koji sadrži tajne podatke.

Mjere zaštite tajnih podataka koji su određeni kao poslovna tajna jesu naročito:

1. utvrđivanje nekog dokumenta ili informacije poslovnom tajnom
2. način i mjesto označavanja tajnosti i njezinog stupnja
3. trajanje tajnosti
4. obveza prethodnog upozorenja na tajnost podataka.

Ako tajni podatak nestane ili bude otkriven, poslodavac odmah pokreće postupak za utvrđivanje okolnosti uz koje je došlo do nestanka, odnosno otkrivanja tajnog podatka te poduzima mjere potrebne za otklanjanje mogućih štetnih posljedica.

Svatko je dužan čuvati poslovnu tajnu, bez obzira na način saznanja tajnih podataka ili pribavljanja odnosno stjecanja mogućnosti uvida u tajne podatke, a

⁵ Detaljnije kod ČIZMIĆ, J., Ogleđi iz prava industrijskog vlasništva, Pravni fakultet Mostar, Mostar, 1999., str. 381.

nedvojbeno je da se radi o tajni. Mjere zaštite kao i postupak za zaštitu tajnih podataka obvezni su za svakog tko takav podatak koristi ili mu postane dostupan.

Obveza čuvanja tajnih podataka traje dok osoba ovlaštena za određivanje tajnosti određenog podatka ne odredi da je prestala potreba za čuvanjem njegove tajnosti, a za poslovnu tajnu obveza može prestati protekom roka od prestanka obavljanja dužnosti, službe ili zaposlenja osobe kojoj su tajni podaci bili poznati, ako zakonom ili drugim na zakonu utemeljenim propisom nije što drugo određeno i to za podatke koji su utvrđeni poslovnom tajnom protekom roka od jedne godine od dana prestanka dužnosti, službe ili zaposlenja u tijelu čiji je podatak zaštićen određenim stupnjem tajnosti.

Pod određenim okolnostima slučaja povreda poslovne tajne može predstavljati kazneno djelo u skladu s odredbom čl. 295. Kaznenog zakona. Tako, onaj tko neovlašteno drugome priopći, preda ili na drugi način učini pristupačnim podatke koji su poslovna tajna, kao i tko pribavlja takve podatke s ciljem da ih preda nepozvanoj osobi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina. Ako je odavanje, odnosno pribavljanje podataka koji su poslovna tajna počinjeno radi njihova odnošenja u stranu državu ili ako je počinitelj za takvo postupanje primio mito, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina. Za ova djela počinjena iz nehaja određene su manje sankcije.⁶

Kad su u pitanju prava intelektualnog vlasništva, čiji je nositelj određeni poslodavac, temeljna je razlika u tome što se zaštita poslovne tajne ne postiže odgovarajućom registracijom kao npr. kod žiga. Dakle, nečiji žig ne bi se mogao odrediti kao poslovna tajna, jer je samom objavom registracije taj podatak učinjen dostupnim javnosti. Također, ni onaj robni ili uslužni znak, kojeg njegov korisnik ne registrira kao žig, ali ga uredno koristi za označavanje svojih proizvoda ili usluga, ne može predstavljati poslovnu tajnu. Ipak, u vrijeme pred podnošenje prijave registracije žiga, kad se taj žig verbalno ili slikovno koncipira, podaci o tim radnjama mogu predstavljati poslovnu tajnu, odnosno njihovo neovlašteno priopćavanje ili saznanje mogu predstavljati povredu poslovne tajne koja se ostvaruje u sklopu propisa o nelojalnoj utakmici u odgovarajućem sudskom postupku.⁷ Naime, poznato je da se na tržištu među konkurentskim tvrtkama vodi bespoštedna borba u vidu pozicioniranja

⁶ Detaljnije kod BAČIĆ, F., PAVLOVIĆ, Š., Kazneno pravo – posebni dio, Informator, Zagreb, 2001., str. 366.

određenog novog proizvoda kao *brand*-a, u kojoj ostvarivanje kvalitetno smišljenog žiga i vremenska prednost pred konkurencijom predstavlja obično odlučujuću pretpostavku za tržišni uspjeh. Dakle, podaci o žigovima koji još nisu prijavljeni odnosno uporabljeni imaju se smatrati poslovnom tajnom.⁸

1.2. Povjerljive informacije

Povjerljive informacije (povjerljivi podaci, engl. *confidential information*) su širi pojam od pojmova poslovne tajne i *know-how*⁹, koji često može impicirati ove uže pojmove samostalno ili u kombinaciji s drugim podacima.

Pravo na povjerljivost informacija (*law of confidence, the confidential information*) svojevrsno je anglosaksonskom pravnom krugu, više nego kontinentalnim pravnim sustavima uključivo i hrvatsko pravo.¹⁰ Ovo pravo je nužno kako bi podržalo određene standarde, kako na javnom tako i u privatnom životu.¹¹

Zapravo, pravo povjerljivosti uobičajeno se odnosi na zaštitu trgovačke ili poslovne tajne, kao što su popisi kupaca ili industrijski know-how, gdje je uključen ekonomski interes. Ali, pravo povjerljivosti može se primijeniti jednako na bilo koju informaciju, pod uvjetom da informacija posjeduje nužnu kvalitetu povjerljivosti. Povjerljiva informacija mora imati značajnu ekonomsku vrijednost, ali ne radi se o formi vlasništva, osim u SAD.¹²

⁷ O posebnostima ove zaštite kod ZLATOVIĆ, D., Kako se zaštititi od nelojalne konkurencije, Poslovni savjetnik, br. 10., Zagreb, 2005., str. 92-93.

⁸ Tako i ZABEL, B., Poslovna tajna, Institut za uporedno pravo, Beograd, 1970., str. 33.

⁹ Distinkcija između povjerljive informacije i know-how-a nije uvijek tako lako moguća. U stranoj sudskoj praksi ova je razlika predložena u sporu *FSS Travel and Leisure Systems Ltd v Johnson* (1998) IRLR 382. Tužitelj je specijalist u proizvodnji kompjutorskih programa za prometnu industriju. Tuženik je bio zaposlenik kod tužitelja kao kompjutorski programer. U ugovoru između stranaka bila je klauzula prema kojoj u određenom vremenskom razdoblju od jedne godine poslije napuštanja zaposlenja kod tužitelja, tuženik nije smio prihvatiti neki konkurentski posao. Ipak, tuženik je napustio tužitelja i zaposlio se kod konkurencije. Apelacijski sud odbio je žalbu protiv rješenja prvostupanjskog suda, iz razloga što nije utvrđena povjerljivost informacije podobna za zaštitu u ovoj pravnoj stvari. Determinacija da li zaposlenikova saznanja čine povjerljivu informaciju ili know-how činjenično je pitanje, o kojem se odlučuje uvidom u sve raspoložive dokaze, uključujući radi li se o informaciji koja je dio javnog saznanja, odnosno da li otkrivanje informacije dovodi do štete za poslodavca. V. DAVIS, J., *Intellectual Property Law*, Oxford University Press, third ed., 2008., str. 111.

¹⁰ Cf. DAVIS, J., *op.cit.*, str. 89.

¹¹ Vidi poznati slučaj *Coco v. AN Clark (Engineers) Ltd* (1968) FSR 415 (1969) RPC 41.

¹² U slučaju *Douglas v Hello! Ltd* (2001) QB 967, koji se odnosio na publikaciju od strane neautorizirane treće strane fotografija s vjenčanja Michaela Douglasa i Chaterine Zeta Jones, Apelacijski sud (the Court of Appeal) je zaključio kako nema vlasničkog interesa u informaciji sadržanoj u fotografijama.

Dakle, povjerljive informacije uključuju komercijalne tajne, osobne tajne, državne tajne pa čak i nemoralne podatke. Kod komercijalnih informacija kako bi iste bile tretirane kao povjerljive informacije moraju biti razmijenjene u kontekstu poslovnog odnosa, ali to mogu biti i određene privatne informacije, kao što su detalji određenog vjenčanja poznatih glumaca koji se mogu licencirati trećoj osobi radi publiciranja.¹³

Pravo na povjerljivost informacija proizlazi ili iz ugovora ili iz *common law*-a. U komercijalnom kontekstu, jedini način podesan za sačuvati vrijednost informacije u većini slučajeva se ogleda u zaštiti povjerljivosti preko ugovornih uglavaka. Korištenje u prometu povjerljivih informacija i know-how traži otkrivanje informacije do određene mjere.

Obveza povjerljivosti proizlazi iz širokog načela *equity* da onaj tko sazna za povjerljivu informaciju ne smije istu informaciju iskoristiti na nedopušten način. Temelji modernog prava u ovom području nalaze se u rješidbi u slučajevima *Coco v Clark* i *Saltman v Campbell*¹⁴: « Prvo, sama informacija mora sadržavati potrebnu raznu povjerljivosti o njoj samoj. Drugo, ta informacija mora biti komunicirana u okolnostima koje impliciraju obvezu povjerljivosti. Treće, mora postojati nedopuštena neautorizirana uporaba informacije koja uporaba dovodi do štete za osobu na koju se odnosi.»

Tipovi povjerljivih informacija se mogu široko kategorizirati na osobne, komercijalne i druge informacije, iako princip kategorizacije nije uopće relevantan. Primjeri povjerljivih informacija uključuju, između ostalog, i sljedeće podatke:

- komercijalni zapisi, kao što su liste klijenata, informacije o prodaji i strategiji , informacije o prodajnim planovima i sl.;
- neobjavljena autorska djela;
- matematičke formule i prerađivačke tehnike;
- kodni izvori (izvori šifri) i algoritmi;
- marketinške tehnike i postupci;
- osobne informacije;
- cjenici i
- planovi, nacrti i dijagrami.

Informacije mogu biti povjerljive iz bilo kojega razloga, npr. smatra se da obveza povjerljivosti proizlazi da ne postoji govorna obveza, ako informacija proizade

¹³ DAVIS, J., *op.cit.*, str. 98.

¹⁴ Saltman Engineering Co Ltd v Campbell Engineerng Co Ltd (1948) (1963) 3 All ER 413.

za vrijeme pregovora o komercijalnom ugovoru koji nije zaključen. Titular informacija mora vjerovati kako mu prepuštanje informacija šteti ili pomaže njegovim rivalima. Također, on mora biti uvjeren kako informacija nije javno dobro, odnosno da nije prepuštena u *public domain*.

Ako posjednik informacije istu informaciju plasira u širu javnost (*public domain*) s namjerom da je učini dostupnom širem krugu osoba, obveza povjerljivosti time prestaje. Tamo gdje se informacija stječe nezakonito, primjenjuje se načelo «*springboard*» koji se primjenjuje radi zaštite korištenja informacije od recipijenta i drugih osoba.¹⁵

Za razliku od prava *copyrighta*, pravo na povjerljivost informacija štiti informaciju čak i kad ista informacija nije objavljena u nekoj materijalnom obliku. Povjerljiva informacija može biti komunicirana i usmeno.¹⁶ Također, za razliku od autorskog prava, i sama ideja može biti zaštićena kao povjerljiva informacija, pod uvjetom da je komercijalno atraktivna i podobna za realizaciju. Primjerice, ideja za određeni televizijski program odnosno za kazališni autorski projekt može biti izražena u opširnom elaboratu. U svakom slučaju, ideja mora biti originalna ili je prati dokaz o prijavi izuma.¹⁷

Najbolji način da se zaštite povjerljive informacije je normalno da nitko drugi za nju ne sazna. To se može postići tako da se ugovore posebne klauzule u ugovoru između posjednika informacije i druge osobe kojoj je informacija otkriva kako bi se osigurala povjerljivost.

Primjerice, to se može ogledati na način:

- da se samo limitiranom broju osoba dozvoli dostupnost povjerljivim informacijama;
- da svi zaposlenici potpišu ugovor tzv. NDA (*Non-Disclosure Agreement*), koji omogućava da oni zadrže za sebe povjerljivu posebnu informaciju za koju su imali saznanje;
- da NDA ugovor potpiše svatko tko dolazi u kontakt s kompanijom, npr. konzultanti, trgovački agenti, prodavači ili bilo tko drugi tko je mogao saznati za konkretnu informaciju;

¹⁵ DAVIS, J., *op.cit.*, str. 96.

¹⁶ Vidi slučaj *Seager v Copydex Ltd (No2)* (1969) 1 WLR 809.

¹⁷ Vidi slučaj *Fraser v Thames Television Ltd* (1983) 2 WLR 917.

- paziti glede objave svih poslovnih poteza koji mogu pokriti bilo koju povjerljivu informaciju.

2. POSLOVNA TAJNA U RADNOM ODNOSU

U Ustavu Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10; dalje: Ustav) naći ćemo odredbe koje na ustavnoj razini reguliraju temeljna prava i slobode, kako pojedinaca tako i drugih pravnih subjekata. U čl. 37. Ustava RH određena je zaštita tajnosti podataka, posebice osobnih podataka, dok se u čl. 38. Ustava RH jamči pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti.

Poslovnu tajnu određenog poslodavca predstavljaju podaci koji su kao poslovna tajna određeni zakonom, drugim propisom ili općim aktom trgovačkog društva, ustanove ili druge pravne osobe, a koji predstavljaju proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada te druge podatke zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese.

Poslodavac će pitanja poslovne tajne urediti prije svega posebnim općom aktom kao autonomnim izvorom radnog i poslovnog prava.¹⁸ Ova materija po prirodi stvari i po odredbi čl. 19.ZZTP ne može biti regulirana kolektivnim ugovorima odnosno pojedinačnim ugovorima o radu, jer se poslovna tajna pobliže normira u samoregulacijskom aktu poslodavca, a ne u ugovorima koji nastaju suglasnošću volja poslodavca odnosno kolektivnog predstavnika radnika odnosno radnika samoga. Samo poslodavca određuje što se kod njega ima smatrati poslovnom tajnom, to ne može činiti radnik odnosno sindikati ili radničko vijeće.

Ovim općim aktom pobliže se određuju slučajevi te način zaštite kad se podaci koji predstavljaju poslovnu tajnu poslodavca mogu priopćavati drugim osobama, ovlaštene osobe koje ih mogu priopćavati, te osobe kojima se takvi podaci mogu priopćavati. Također, poslodavac će odrediti ovlaštenu osobu ili će osnovati posebno tijelo koje ima uvid u poslovne tajne, zadaću njihovoga čuvanja, te odlučivanja koje se osobe zaposlene kod poslodavca mogu ovlastiti za čuvanje poslovne tajne, odnosno kojim se osobama poslovna tajna može priopćiti.

¹⁸ BUKLIJAŠ, B., Zaštita tajnosti podataka u radnom odnosu, u Zborniku radova „Pravo na tajnost podataka“, Novalja – Split, 2008., str. 100.

Podaci koji se smatraju poslovnom tajnom ne smiju se priopćavati niti činiti dostupnim neovlaštenim osobama, ako posebnim zakonom nije što drugo određeno.

Kad je to iz razloga obavljanja poslova poslodavaca nužno, podatke iz članka 20. ZZTP-a može drugim osobama priopćiti samo osoba ovlaštena općim aktom:

- 1) uz prethodnu pisanu suglasnost poslodavca koja je sukladno svom općem aktu odredila da se ti podaci smatraju poslovnom tajnom,
- 2) uz prethodnu pisanu suglasnost zainteresirane pravne ili fizičke osobe ako su u pitanju podaci iz ponuda za natječaj ili dražbu.

U zahtjevu kojim se traži navedena suglasnost mora se navesti:

- 1) koji su podaci u pitanju,
- 2) kojoj se osobi oni imaju priopćiti,
- 3) koja je osoba ovlaštena obaviti takvo priopćenje,
- 4) razlozi zbog kojih je priopćavanje nužno,
- 5) način na koji će se podaci priopćiti odnosno koristiti.

Slijedom navedenoga proizlazi kako glede utvrđivanja i zaštite poslovne tajne poslodavac ima sljedeća prava:

- utvrditi što se smatra poslovnom tajnom kod toga poslodavca;
- donijeti opći akt o poslovnoj tajni u sadržaju sukladno zakonu;
- odrediti osobu koja ima ovlasti priopćavati podatke koji predstavljaju poslovnu tajnu odnosno imenovati u tu svrhu posebno tijelo;
- inzistirati od svakoga, a posebice od zaposlenika, članova radničkog vijeća i članova nadzornog odbora čuvanje i zaštitu poslovne tajne;
- pokrenuti stegovni postupak, postupak za naknadu štete, otkazati ugovor o radu onom radniku koji je povrijedio norme o poslovnoj tajni poslodavca, odnosno pokrenuti kazneni progon radi odavanja poslovne tajne¹⁹.

Glede obveza radnika u odnosu na poslovnu tajnu poslodavca koju sazna na radu ili u svezi s radom, predviđena je eksplicitna zakonska zabrana odavanja poslovne tajne poslodavca od strane radnika zaposlenih kod toga poslodavca (čl. 22.st.2. ZZTP). Naime, poslovnu tajnu dužni su čuvati svi zaposlenici koji na bilo koji način saznaju za

podatak koji se smatra poslovnom tajnom. Nadalje, postavlja se pitanje što je s onim podacima koji predstavljaju poslovnu tajnu a koje radnik sazna na sjednicama kod poslodavca. Tako je odredbom čl. 24.st.3. ZZTP-a regulirano da je ovlaštena osoba koja na sjednici priopćava podatke koji se smatraju poslovnom tajnom, dužna upozoriti nazočne da se ti podaci smatraju poslovnom tajnom, a nazočni su dužni ono što tom prilikom saznaju čuvati kao poslovnu tajnu. Samo priopćavanje podataka koji se smatraju poslovnom tajnom na sjednicama kod poslodavca ne smatra se povredom čuvanja poslovne tajne, ako je takvo priopćavanje nužno za obavljanje poslova.

Kao povreda čuvanja poslovne tajne neće se smatrati priopćenje koje osoba upoznata s tajnim podatkom učini u prijavi kaznenog djela, privrednog prijestupa ili prekršaja nadležnom tijelu te ako priopći nadzornom tijelu radi ostvarivanja svojih prava iz radnog odnosa. Ova odredba čl. 25. ZZTP-a je od bitne važnosti za zaštitu i poticanje aktivne uloge tzv .zviždača, odnosno prije svih radnika koji iniciraju i svjedoče u antikorupcijskim postupcima protiv poslodavaca.

Uz sam ZZTP kao opći propis glede poslovne tajne, postoje i drugi propisi zakonskog ranga koji uređuju određena pitanja u svezi s poslovnom tajnom u radnom odnosu.

Tako je odredbom čl. 158. Zakonom o radu (ZR) predviđeno kako je član radničkog vijeća dužan čuvati poslovnu tajnu koju je saznao u obavljanju ovlaštenja danih mu ZR-om. Ova obveza za člana radničkog vijeća postoji i nakon isteka izbornoga razdoblja. Ona ga obvezuje sve dok mu traje ugovor o radu kod poslodavca i nakon prestanka toga ugovora o radu sukladno ZR-u. Ovim je ZR naglasio posebnu odgovornost članova radničkog vijeća glede čuvanje poslovne tajne poslodavca, kraj opće odgovornosti svih radnika, a samim time i članova radničkog vijeća, prema čl. 22. ZZTP-a.

Istu obvezu u svezi sa zaštitom i čuvanjem poslovne tajne imaju i članovi europskog radničkog vijeća (čl. 189.st.3. ZR). Ova dužnost čuvanja poslovne tajne, na odgovarajući se način primjenjuje i na članove pregovaračkog odbora, predstavnike radnika u okviru postupaka odlučivanja i savjetovanja, stručnjake i prevoditelje, te predstavnike radnika u europskom radničkom vijeću zaposlenih kod poslodavca i u podružnicama u Republici Hrvatskoj. Obveza čuvanja poslovne tajne za članove europskog radničkog vijeća ne primjenjuje se u pogledu provođenja postupaka

¹⁹ Cit. KULUŠIĆ, J., Poslovna tajna u radnom pravu, Radno pravo, br.2/05, Rosip, Zagreb, 2005., str. 24.

obavješćivanja i savjetovanja s drugim članovima europskog radničkog vijeća i s predstavnicima radnika kod poslodavca, podružnica ili povezanih društava; na odnose s predstavnicima radnika u organima poslodavca; na prevoditelje ili stručnjake koji pomažu europskom radničkom vijeću. Nadalje, obveza čuvanja poslovne tajne u odnosu na druge osobe iz čl. 189. st. 4. ZR-a ne primjenjuje se na članove pregovaračkog odbora u pogledu stručnjaka i prevoditelja, odnosno predstavnike radnika u okviru postupaka obavješćivanja i savjetovanja u pogledu prevoditelja i stručnjaka koji im pomažu kao i u odnosu na predstavnike radnika zaposlenih kod poslodavaca, podružnica ili povezanih poslodavaca u Republici Hrvatskoj.

Posebna je situacija i u odnosu na predstavnike radnika u organu poslodavca glede čuvanja poslovne tajne poslodavca. Naime, u trgovačkom društvu ili zadrugi, u kojima se sukladno posebnom propisu utemeljuje organ koji nadzire vođenje poslova (nadzorni odbor, upravni odbor, odnosno drugo odgovarajuće tijelo) te u javnoj ustanovi, jedan član organa društva ili zadruge koji nadzire vođenje poslova, odnosno jedan član organa javne ustanove (upravno vijeće, odnosno drugo odgovarajuće tijelo) mora biti predstavnik radnika. Ovog predstavnika radnika imenuje i opoziva radničko vijeće, odnosno posredno ako kod poslodavca nije utemeljeno radničko vijeće, predstavnika radnika u organ poslodavca, između radnika zaposlenih kod poslodavca, biraju i opozivaju radnici na slobodnim i neposrednim izborima, tajnim glasovanjem, na način propisan ZR-om za izbor radničkog vijeća koje ima jednog člana. Ovaj član organa poslodavca imenovan ili izabran sukladno ZR-u ima isti pravni položaj kao i drugi imenovani članovi organa poslodavca, pa tako je dužan čuvati poslovnu tajnu koju dozna u obavljanju funkcije člana organa poslodavca.²⁰

Daljnju regulativu glede poslovne tajne poslodavca u ZR-u nalazimo u zakonskom dijelu koji uređuje izume i tehnička unaprjeđenja radnika. Tako je radnik dužan sukladno odredbi čl. 90. st. 2. ZR-a kao poslovnu tajnu podatke o izumu ostvarenom na radu ili u svezi s radom i ne smije ih priopćiti trećoj osobi bez odobrenja poslodavca. ZR ne sadrži odredbe o obvezi radnika da čuva kao poslovnu tajnu podatke o izumu koji nije ostvaren na radu ili u svezi s radom (čl. 91. ZR) odnosno o tehničkom unaprjeđenju radnika (čl. 92. ZR).

Obveza čuvanja poslovne tajne ne bi se po prirodi stvari odnosila na autorska djela stvorena u radnom odnosu (čl. 75. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima),

²⁰ Tako BARBIĆ, J., *Pravo društva i izmjene zakona o radu*, Organizator, Zagreb, 2001., str. 66.

jer autorsko djelo implicira potrebu i intenciju objavljivanja priopćavanjem javnosti, izdavanja odnosno javnog korištenja.

Odgovornost radnika koji povrijedi pravila o čuvanju poslovne tajne poslodavca može se manifestirati kroz sljedeće modalitete:

- otkaz ugovora o radu;
- odgovornost za štetu;
- kaznenopravna odgovornost.

Naime, ovisno o okolnostima slučaja, zbog odavanja poslovne tajne od strane radnika odnosi između poslodavca i radnika mogu biti neprijeporno bitno poremećeni, što može rezultirati i izvanrednim otkazom ugovora o radu radniku koji oda poslovnu tajnu poslodavca.²¹

Kaznena odgovornost radnika za odavanje poslovne tajne poslodavca uređena je odredbom čl. 295. KZ-a i čl. 629. Zakona o trgovačkim društvima (NN [111/93](#), [34/99](#), [121/99](#), [52/00](#), [118/03](#), [107/07](#), [146/08](#), [137/09](#), dalje: ZTD).

Kazneno djelo iz čl. 295. KZ-a čini onaj tko neovlašteno drugome priopći, preda ili na drugi način učini pristupačnim podatke koji su poslovna tajna, kao i tko pribavlja takve podatke s ciljem da ih preda nepozvanoj osobi, te će se kazniti kaznom zatvora od jedne do pet godina. Ako je odavanje, odnosno pribavljanje podataka koji su poslovna tajna počinjeno radi njihova odnošenja u stranu državu ili ako je počinitelj sebi ili drugome pribavio imovinsku korist ili je prouzročio štetu velikih razmjera, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina. Tko ovo kazneno djelo počini iz nehaja, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine.

Prema čl. 272. ZTD-a članovi nadzornog odbora su posebno obvezni čuvati kao poslovnu tajnu sve ono što saznaju iz povjerljivih izvješća i danih savjeta u društvu, koja obveza se odnosi i na izvješća i akte kojima se daju savjeti, ako su označeni kao poslovna tajna. Odredbom čl. 629. ZTD-a propisana je povreda dužnosti čuvanja poslovne tajne. Tako onaj tko neovlašteno otkrije proizvodnu ili poslovnu tajnu društva koju je saznao kao član uprave odnosno izvršni direktor, član, nadzornog, odnosno upravnog odbora ili kao likvidator društva, kao revizor ili kao pomoćnik revizora, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine. Ako je ovo kazneno djelo počinjeno da bi se sebi ili drugome pribavila protupravna imovinska korist ili da bi se

²¹ Odluka VSRH, Rev.305/99., od 14.4.1999.

drugome nanijela šteta, počinitelj će se kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine. Kazneni postupak provodi se samo na prijedlog društva. Ako kazneno djelo počini član uprave odnosno izvršni direktor ili likvidator društva, prijedlog za pokretanje postupka stavlja nadzorni, odnosno upravni odbor, a ako djelo počini član nadzornog, odnosno upravnog odbora, prijedlog za pokretanje postupka stavlja uprava, odnosno svi izvršni direktori ili likvidatori. Odredba čl. 629.ZTD-a odnosi se na potencijalnu kaznenopravnu odgovornost i predstavnika radnika u organu poslodavca ako postupi suprotno pravilima o dužnosti čuvanja poslovne tajne koju je saznao u obavljanju funkcije u organu poslodavca. Uz kaznenopravnu odgovornost radnik koji je predstavnik radnika u organu poslodavca zbog kršenja dužnosti čuvanja poslovne tajne poslodavca, može biti izložen otkazu ugovora o radu, opozivu iz organa poslodavca, odnosno odgovornosti za štetu.²²

Obveza čuvanja poslovne tajne traje dok poslodavaca odnosno osoba ovlaštena određivanje poslovne tajne ne odredi da je prestala potreba za čuvanjem takve tajnosti.

Ranije važećom odredbom čl. 28. ZZTP bilo je predviđeno kako obveza čuvanja tajnih podataka kad se radi o poslovnoj tajni može prestati protekom roka od jedne godine od prestanka dužnosti, službe ili zaposlenja u tijelu čiji je podataka zaštićen određenim stupnjem tajnosti. Kako je ova odredba čl. 28.ZZTP prestala važiti sukladno odredbi čl. 34. Zakona o tajnosti podataka iz 2007.godine, to više ne egzistira pozitivna odredba koja bi regulirala obvezu čuvanja poslovne tajne nakon prestanka ugovora o radu odnosno radnog odnosa radnika.

3. POSEBNO O POSLOVNOJ TAJNI U KAZALIŠNOJ DJELATNOSTI

Kazališna djelatnost je kulturna djelatnost od interesa za Republiku Hrvatsku koja se obavlja kao javna služba, te obuhvaća pripremu i organizaciju te javno izvođenje dramskih, glazbeno-scenskih, lutkarskih i drugih scenskih djela (scenska i glazbeno-scenska djela).

Temeljni posebni zakon u ovoj oblasti je Zakon o kazalištima (NN 71/06, dalje: ZOK), dok se kao opći zakon primjenjuje Zakon o ustanovama (NN 76/93, 29/97, 47/99-ispr. i 35/08, dalje: ZU).

²² Cit. KULUŠIĆ, J., *op.cit.*, str. 27.

Kazališnu djelatnost obavljaju kazališta i kazališne družine kao samostalne pravne osobe, a iznimno kao posebne ustrojstvene jedinice unutar druge pravne osobe te kazališne kuće.

Kazališta i kazališne družine mogu biti osnovani kao javna i privatna, dok javne ustanove kazališnog tipa osnivaju Republika Hrvatska i jedinice lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave.²³

Kazališna djelatnost je neprijeporno prvenstveno umjetnička djelatnost. Kazališna umjetnost je spoj riječi koji sadrži klicu svih proturječja kazališta, odnosno dvojbe možemo li kazalište smatrati samostalnom umjetnošću sa vlastitim zakonitostima i estetskom posebnosti ili se radi o rezultanti nekoliko različitih posebnih umjetnosti (slikarstvo, književnost, arhitektura, glazba, ples, gesta).²⁴

Ako se usudimo odrediti umjetnost, možemo je pokušati definirati kao ljudsku djelatnost ili proizvod ljudske djelatnosti koja ima za cilj stimuliranje ljudskih čula kao i ljudskog uma i duha. Prema tome, umjetnost je aktivnost, objekt ili skup aktivnosti i objekata stvorenih s namjerom da se prenesu emocije ili/i ideje. Enciklopedija Britanika (*Encyclopaedia Britannica*) definira pojam umjetnosti kao "korištenje vještine i imaginacije u stvaranju estetskih objekata, okruženja ili iskustava koja se mogu podijeliti s drugima".²⁵ Osim ove definicije, ne postoji ni jedna druga općeprihvaćena definicija umjetnosti, s obzirom da je definiranje granica umjetnosti subjektivan akt, a potreba za umjetnošću se obično naziva ljudskom kreativnošću.

U Ustavu Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10; dalje: Ustav) naći ćemo odredbe koje na ustavnoj razini reguliraju temeljna prava i slobode, kako pojedinaca tako i drugih pravnih subjekata. U čl. 37. Ustava određena je zaštita tajnosti podataka, posebice osobnih podataka, dok se u čl. 38. Ustava jamči pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti. Među kulturnim pravima u okrilju ustavnog kataloga ljudskih prava i sloboda apostrofiramo odredbu čl. 67. Ustava, gdje se određuje jamstvo slobode umjetničkog stvaralaštva, kao i zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenoga, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva.

²³ Detaljnije o pravnim aspektima kazališne djelatnosti u Zlatović, D., *Ogledi iz kazališnog prava*, Propisi.hr, Centar za management i savjetovanje, Zagreb, 2009.

²⁴ Cit. Pavis, P., *Pojmovnik teatra*, Akademija dramskih umjetnosti Zagreb & Centar za dramsku umjetnost Zagreb & Izdanja Antibarbarus Zagreb, Zagreb, 2004., str. 170.

²⁵ Enciklopedija Britanika, *Politika*, Narodna knjiga Beograd, beograd, 2005.

U Zakonu o ustanovama, koji se kao *lex generalis* odnosi na kazališne ustanove u Republici Hrvatskoj, regulirano je ponašanje kazališnih ustanova u odnosu na pravo javnosti glede saznanja o određenim činjenicama vezanim za djelovanje te ustanove. Tako je u čl.67. ZU propisano kako je kazališna ustanova dužna u razumnom roku davati sredstvima javnog informiranja na njihov zahtjev informacije o obavljanju svoje djelatnosti i omogućiti im uvid u odgovarajuću dokumentaciju. Ovo nije samo obveza kazališne ustanove, nego i njezin interes, jer bez participacije javnosti i brzog protoka informacija o kazališnim aktivnostima nema ni kazališnog marketinga, odnosno ni obaviještenosti kazališne publike, pa time ni ostvarenja kulturnog tržišta.²⁶

Kazališna ustanova može uskratiti davanje informacija, odnosno uvid u dokumentaciju ako je ona zakonom, aktom o osnivanju ustanove ili statutom ustanove određena kao službena, poslovna, znanstvena ili umjetnička tajna te kad se odnosi na osobne podatke fizičkih osoba (čl. 67.st.2. ZU). Iz ovoga proizlazi mogućnost da kazališna ustanova u svojim temeljnim aktima regulira problematiku poslovne i druge tajne.

Pregledom dostupnih akata hrvatskih kazališnih ustanova možemo zaključiti da su ona u pretežitom broju iskoristila ovu zakonsku mogućnost i u svoje temeljne opće akte ugradila, doduše samo na generalnoj razini bez detaljne razrade, odredbe o poslovnoj tajni u svom djelovanju.

Tako se obično u kazališnim statutima u RH poslovnom tajnom smatraju:

- podaci koje kazališno vijeće kao kazališni organ proglasi poslovnom tajnom;
- podaci koje nadležno tijelo kao povjerljive priopći kazalištu;
- mjere i način postupanja u slučaju nastanka izvanrednih okolnosti;
- plan fizičko-tehničkog osiguranja fundusa i imovine kazališta;
- dokumenti koji se odnose na obranu;
- drugi podaci priopćavanje kojih bi neovlaštenoj osobi bilo protivno interesima kazališta i njegova osnivača.

Statutarne odredbe tako predviđaju da su podatke koji se smatraju poslovnom tajnom dužni čuvati svi djelatnici kazališta bez obzira na to na koji su način za njih saznali. Obveza čuvanja poslovne tajne traje i nakon prestanka radnog odnosa u kazalištu. Ovdje možemo dati i ekstenzivnije tumačenje po kojem se ta obveza ne

²⁶ O tome šire Lukić, D., Kazalište u svom okruženju, knjiga 1., Kazališni identiteti, Leykam International, Zagreb, 2010., str. 281.

odnosi samo na zaposlenike kazališta, nego i na angažiranje umjetnike i suradnike koji ne sklapaju s kazalištem radni odnos nego izvođački odnosno autorski ugovor.

Povreda čuvanja poslovne i profesionalne tajne predstavlja težu povredu radne obveze sukladno Zakonu o radu (NN 149/09; dalje: ZOR) Podaci koji se smatraju poslovnom tajnom mogu se priopćiti tijelima koje je za to ovlastio zakon, odnosno tijelima i osobama kojima ovlaštenje proizlazi iz dužnosti koju obavljaju.²⁷

I dok se na teoretskoj i općoj normativnoj razini ne nailazi na divergentnost u polazištima i rješenjima, u samoj praksi može se postaviti pitanje koji se to podaci mogu proglasiti poslovnom odnosno umjetničkom tajnom. Štoviše, nije li tajnost potpuno protivna slobodi umjetničkog stava, izražavanja, stvaralaštva. Naime, umjetnička kreativnost usmjerena je na komunikaciju s javnošću, gledateljstvom, širokim krugom konzumenata umjetničkog čina, djela i akcije. Tajiti nešto u umjetnosti znači stvarati nepremostivi procjep prema samome sebi kao autoru i prema publici. „Umjetnička tajna“ kao sastavnica dviju u svom izvorištu suprotstavljenih riječi predstavlja svojevrsni „*contradictio in nomen*“ odnosno „*contradictio in adiecto*“.

Ni u svjetskoj normativi ne nalazimo na precizne odgovore. Tamošnja kazališta prije upotrebljavaju pojam „povjerljivih podataka“ nego „poslovne tajne“. Tako povjerljivi podaci u kazalištu mogu uključivati:

- tehničke informacije (npr. o predstavi, kazališnoj zgradi i sl.);
- poslovni plan i proračun;
- financijsku arhivu, izvješća, konta i bilance te ponude;
- ponude cijena i ponude izvedbi;
- popise posjetitelja (npr. pretplatnika, abonenata) i dobavljača.

Nitko ne može bez odobrenja nadležnih kazališnih organa i tijela izvršiti priopćavanje odnosno razotkrivanje povjerljivih podataka, neovlašteno upotrebljavati takve podatke odnosno kopirati arhivu povjerljivih podataka izvan onoga što proizlazi u okviru nečije radne obveze u kazalištu.²⁸

U stalnom propitkivanju što bi to moglo predstavljati poslovnu tajnu u kazalištu a da ne ugrozi temeljne postulate kazališne umjetnosti i kazališnog djelovanja koje je prije svega javno djelovanje, ni domaći teatrolozi ne pronalaze širi fond podataka koji bi

²⁷ V. primjerice čl.69.-71. Statuta Zagrebačkog gradskog kazališta „Komedija“ Zagreb od 30.3.2007., odnosno čl.52.-54. Statuta Hrvatskog narodnog kazališta u Šibeniku od 15.10.2010.

se mogli označiti kao poslovna tajna ili imati određeni stupanj povjerljivosti. Tako se među mogućih takvim podacima navode honorari pojedinačnih autora uključenih u kazališne projekte, pregovori o opciji na nova djela i to prvenstveno pregovori s agencijom za otkup prava na strani tekst, pregovori o gostovanjima i nastupima na festivalima i drugim manifestacijama do potpisa ugovora o sudjelovanju, te dugoročni kazališni repertoarni plan.²⁹

Iz dugogodišnje kazališne i ravnateljske prakse možemo navesti i neke druge moguće primjere koji se mogu uključiti u poimanje poslovne tajne u suvremenom kazalištu. Kod toga napominjemo da bi to bilo potrebno precizno regulirati u temeljnim aktima kazališta (akt o osnivanju, statut), odnosno u posebnom autonomnom kazališnom općem aktu koji bi tretirao i taksativno naveo sve potencijalne slučajeve.

Suvremena kazališta u Republici Hrvatskoj pretežito su organizirana kao javne ustanove, a manjim dijelom kao umjetničke organizacije odnosno privatna trgovačka društva i obrti. U sadašnjem sustavu financiranja javnih (i ne samo javnih – op.aut.) kazališta, neizostavno je financiranje javnim sredstvima, bilo od strane države odnosno jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, kroz tzv. javne potrebe u kulturi. Ovaj vid financiranja uključuje transparentnost u korištenju odnosno trošenju odobrenih sredstava za točno ugovorene kazališne programe, što podrazumijeva i potrebu evaluacije odobrenih projekata odnosno pravdanja kroz programska i financijska izvješća o ostvarenim programima, koja neizostavno uključuju i prilaganje svih ugovora, računa i druge financijske dokumentacije koja se odnosi na odobreni program. Pa iako se određeni ugovori o umjetničkom angažmanu umjetnika često smatraju kao poslovna tajna, posebice podaci o honorarima autora i umjetnika, naročito onih vanjskih koji nisu u radnom odnosu u kazalištu, ovi podaci ne mogu biti izuzeti od obveze prikazivanja u izvješću o ostvarenom programu koji se dostavlja osnivaču odnosno financijeru. Ipak, obveza dostave tih podataka nadležnim tijelima (npr. Ministarstvu kulture, gradskim i općinskim organima i fondacijama) ne podrazumijeva da se ti podaci javno iznose i objavljuju. Stoga bi kazališta, kada dostavljaju financijerima izvješća o programima uključujući i podatke o ugovorima i honorarima, morala uz ove podatke staviti napomenu da se radi o povjerljivim podacima odnosno poslovnoj tajni, čija dostava je

²⁸ V. Perth Theatre Company: Copyright and Confidentiality Guide, na internet stranici <http://eventful.com/perth/.../perth-theatre-company-/V0-001-002037212-6>.

²⁹ Tako Lukić, D., *Produkcija i marketing scenskih umjetnosti*, Hrvatski centar ITI UNESCO, Zagreb, 2006., str. 79.

internog tipa odnosno samo za korištenje na relaciji kazalište-financijer programa javnih potreba u kulturi.

Naime, trebalo bi uvažiti posebnosti ugovaranja u ovoj djelatnosti, posebice sa priznatim autorima i umjetnicima, jer često takvi ugovori sadrže i podatke koji su strogo poslovni između točno preciziranih ugovornih strana, te ne mogu biti obrazac za moguće naredne ugovore tih autora ili umjetnika s drugim kazalištima. To se posebice odnosi na podatke o umjetničkom honoraru, koji u određenoj prilici i pod posebnim okolnostima može biti umanjen odnosno uvećan u odnosu na redovitu situaciju, odnosno može uključivati besplatni nastup umjetnika ili gratis ustupanje autorskog djela ili dramskog predloška samo za taj konkretni program.

Poslovnom tajnom mogu se odrediti i određeni podaci iz ugovora o umjetničkom nastupu umjetnika koji je zaposlen u jednoj kazališnoj ustanovi, ali autorski odnosno izvođački sudjeluje u projektu druge kazališne ustanove, drugom umjetničkom projektu (npr. film) ili u televizijskom ili drugom javnom projektu (npr. radio drama, sinhronizacija filma, voditeljski poslovi i sl.). Naime, sukladno čl. 48. ZOK-a kazališni umjetnici i drugi kazališni radnici zaposleni u javnom kazalištu ili javnoj kazališnoj družini mogu obavljati umjetničke poslove izvan kazališta, odnosno kazališne družine samo uz prethodnu pisanu suglasnost intendanta, odnosno ravnatelja. Suglasnost mora sadržavati uvjete obavljanja odobrenih poslova. Dakle, radi se o posebnom obliku sprječavanja natjecanja kazališnog radnika s kazalištem.³⁰ Da bi intendant odnosno ravnatelj javnog kazališta svom kućnom kazališnom umjetniku odobrio nastup u drugom kazalištu nužno je da sam umjetnik to dopuštenje zatraži i da ga potkrijepi ugovorom s drugim kazalištem. Matično kazalište ne bi smjelo poštujući odredbe o povjerljivosti podataka iznositi na uvid javnosti i trećima podatke o uvjetima nastupa umjetnika za drugu kazališnu kuću, posebice ako to ugovor izrijekom sadrži da se honorar smatra povjerljivim podatkom.

Nadalje, među podatke koji mogu imati određenu kvalifikaciju tajnosti mogu se ubrojiti i knjiga režije koju redatelj vodi tijekom pripreme kazališne predstave, odnosno dramaturška obrada određenog kazališnog djela učinjena baš za potrebe i po narudžbi određenog kazališta. Iznošenje ovih podataka prije same realizacije projekta (premijerna izvedba) moglo bi dovesti do štetnih posljedica za kazalište koje je nositelj tog projekta. Naime, razotkrivanje određenih dramaturških i redateljskih rješenja prije premijerne

³⁰ Uz ove posebne odredbe treba uvažavati i odredbe iz Glave XII. Zakona o radu (NN 149/09, dalje: ZOR) koje se odnose na zabranu natjecanja radnika s poslodavcem (čl.93.-98.ZOR).

izvedbe i njihova dostupnost javnost mogu lišiti kazališni scenski projekt one umjetničke zatajnosti i iščekivanosti predstave koja je imanentna svakom novom kazališnom projektu.

Također i određena umjetnička rješenja, kreativni *know-how* i posebna kazališna tehnologija (npr. izrada lutaka u lutkarskom kazalištu) mogu imati atribuciju poslovne tajne, koja se često, posebice u obiteljskim i/ili privatnim scenskim projektima, prenosi iz generacije u generaciju umjetnika.

Javna kazališta nužno moraju donositi posebne mjere i planove zaštite kazališnih objekata koje koriste, od kojih su neka uvrštena među kulturnu i spomeničku baštinu. Ovi dokumenti, uključujući planove zaštite na radu i protupožarne planove, mogu biti određeni kao poslovna tajna odlukom nadležnih organa kazališta.

Oni podaci koji nikako ne bi smjeli biti označeni poslovnom tajnom u javnim kazalištima su svakako podaci o radnim mjestima koja su predviđena u određenoj ustanovi, koeficijenti plaća za ta radna mjesta, postupci javne nabave, potreba zapošljavanja novih umjetnika i djelatnika te rezultati financijskog poslovanja ustanove.³¹

Ovdje ne možemo govoriti o aspektima profesionalne tajne, kao što je to moguće u nekim drugim djelatnostima za koje postoje i posebni podzakonski propisi (obrana, iz djelokruga Ministarstva pravosuđa, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Državne uprave za zaštitu i spašavanje i sl.).³²

Kraj izloženih zakonskih rješenja koja se odnose na ovu problematiku, a koja su načelna i nedovoljno regulirana, ostaje da se pitanja poslovne tajne u kazališnoj djelatnosti uredi u samoregulacijskim pravnim izvorima, odnosno u osnivačkim i temeljnim aktima kazališnih ustanova, odnosno u konkretnim ugovorima koje kazališta sklapaju vezano za realizaciju određenog kazališnog projekta.³³

³¹ U inozemnoj sudskoj praksi možemo naći slučajeve gdje su sudovi zauzeli stajalište kako kompilacija javnih informacija može tvoriti trgovinsku tajnu ako se radi o izvornoj odnosno jedinstvenoj originalnoj kompilaciji (*Imax Coporation v. Cinemark USA, Inc.*, NY Sup.Ct., NY Co., Ind. No 09603441), odnosno kako poslovne metode nisu patentibilne („business method patent“ case - *Bliski v. Kappos*, USA Sup.Ct).

³² V. primjerice Pravilnik o tajnosti podataka obrane (NN 39/08). Detaljnije o profesionalnoj tajni kod Miladin, P., Poslovna i profesionalna tajna kao prava osobnosti, u Zborniku radova: Pravo na pristup informacijama, Pravni fakultet u Splitu i Grad Novalja, 2008., str. 110. i Čizmić, J., Perdić, A., Neka zapažanja o profesionalnoj tajni, u Zbornik radova: Pravo na tajnost podataka, Pravni fakultet u Splitu i Grad Novalja, 2008., str. 60.

³³ Usp. Zlatović, D., Temeljni opći akti ustanove, I i II, Informator, br.5483, od 23.9.2006., str.10-11. i br.5485, od 30.9.2006., str.8-9.

4. SUDSKA PRAKSA:

Prvostupanjski sud utvrđuje da su podaci, naročito o ostvarenom prometu robe u poslovnici, koje je tužiteljica iznijela novinaru, poslovna tajna tuženika, a za što je tužiteljica znala jer je potpisala da je upoznata s Uputom za rad na blagajnama u kojoj je decidirano navedeno što se smatra poslovnom tajnom, pa je tako navedenom da se poslovnom tajnom smatra podatak o prometu i da je davanje podatka o prometu zabranjeno, a za posljedicu ima izvanredno otkazivanje ugovora o radu. Nadalje je utvrđeno da je tuženik također donio Pravilnik o poslovnoj tajni, prema kojem se pod poslovnom tajnom smatraju, između ostalog, i prodajni podaci. Također je utvrđeno da su stranke u čl. 3. predmetnog ugovora o radu utvrdile da će svaka povreda obveze na čuvanje tajnosti svih i svakog podatka koji se odnosi na poslodavca biti smatrana teškom povredom radne discipline od strane radnika a što će predstavljati razlog za izvanredni otkaz. Na temelju tih svih utvrđenja prvostupanjski sud zaključuje da je tužiteljica doista iznijela neovlaštenoj osobi podatke o poslovanju tuženika koji su poslovna tajna pa su stoga ispunjeni uvjeti iz čl. 114. st. 1. Zakona o radu za izvanredni otkaz ugovora o radu te je stoga odbijen dio tužbenog zahtjeva za utvrđenje da nije dopušten predmetni izvanredni otkaz ugovora o radu. Također je odbijen dio tužbenog zahtjeva za utvrđenje ništavim čl. 3. st. 2. i 3. ugovora o radu stranaka. Utvrđeno je da su tim člankom i stavicima stranke ugovorile da se tužiteljica obvezuje čuvati tajnost svih i svakog podatka koji se odnosi na poslodavca za kojeg radnik sazna u obavljanju svojih poslova, uključujući svaku činjenicu ili informaciju koja se odnosi na bilo kojeg klijenta, kupca ili poslovnog partnera poslodavca a tužiteljica prima na znanje da će se svaka povreda te obveze smatrati teškom povredom radne discipline što će predstavljati razlog za izvanredni otkaz ugovora o radu. Prvostupanjski sud nije našao da bi te ugovorne odredbe bile ništave u smislu čl. 103. Zakona o obveznim odnosima a niti odredbama Zakona o zaštiti tajnosti podataka. Prema odredbi čl. 114. st. 1. Zakona o radu, poslodavac i radnik imaju opravdani razlog za otkaz ugovora o radu sklopljenog na neodređeno ili određeno vrijeme bez obveze poštivanja propisanog ili ugovorenog otkaznog roka (izvanredni otkaz), ako zbog osobito teške povrede obveze iz radnog odnosa ili zbog neke druge osobito važne činjenice, uz uvažavanje svih okolnosti i interesa obiju ugovornih stranaka, nastavak radnog odnosa nije moguć. Tužiteljica se

žali prvenstveno zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka koju vidi u činjenici da je prvostupanjski sud zaključio da je tužiteljica sporne podatke iznijela novinaru, a što nije sporno, što je pogrešno jer je tužiteljica osporila da bi novinaru iznosila podatke o visini prometa poslovnice i ostvarenom manjku pa se prvostupanjska presuda u tom dijelu ne može ispitati. Prvostupanjski sud je u obrazloženju pobijane presude naveo da je tužiteljica u svom stranačkom iskazu priznala da je novinaru iznijela sporne podatke. Iz iskaza tužiteljice, saslušane kao stranke u svrhu dokazivanja (list 86 spisa), proizlazi da je tužiteljica izjavila da je točno da je ona iskazala sve što je objavljeno u N. 1. i za što se je tereti, ali da to ne smatra poslovnom tajnom, a zatim je iskazala da nije iznijela podatak o visini prometa u filijali niti o visini manjka. Tužiteljica je na taj način najprije priznala činjenicu da je sporne podatke iznijela novinaru, a zatim ju je osporila. Prema odredbi čl. 221. st. 2. ZPP, sud će, uzimajući u obzir sve okolnosti, prema svom uvjerenju, ocijeniti hoće li uzeti za priznatu ili osporenu činjenicu koju je stranka najprije priznala, a onda potpuno ili djelomično porekla ili ograničila priznanje dodavanjem drugih činjenica. Prvostupanjski sud je pravilno uzeo da je tužiteljica priznala činjenicu da je sporne podatke o visini prometa poslovnice i o manjku poslovnice iznijela novinaru jer je nevjerovatno da bi tužiteljica priznala da je te podatke iznijela, da ih doista nije iznijela, a i nejasno je odakle bi novinar pribavio te podatke, pa je daleko vjerovatnije da mu ih je iznijela upravo tužiteljica. Zbog toga taj žalbeni razlog nije osnovan jer se presuda u tom dijelu može ispitati pa nije počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka. Tužiteljica nadalje žalbom osporava utvrđenje prvostupanjskog suda da bi iznijeti podaci predstavljali poslovnu tajnu. Prema odredbi čl. 19. st. 1. Zakona o zaštiti tajnosti podataka, poslovnu tajnu predstavljaju podaci koji su kao poslovna tajna određeni zakonom, drugim propisom ili općim aktom trgovačkog društva, ustanove ili pravne osobe, a koji predstavljaju proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada te druge podatke zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese. Podaci o ostvarenom prometu su općim aktom tuženika, kako je to gore navedeno, određeni poslovnom tajnom, a njihovim priopćavanjem neovlaštenoj osobi, u konkretnom slučaju novinaru mogu nastupiti štetne posljedice za gospodarske interese tuženika pa je prvostupanjski sud pravilno utvrdio da su ti podaci poslovna tajna. Budući da je tužiteljica iznošenjem te poslovne tajne novinaru, a što je imalo za posljedicu objavu tih podataka u javnom glasilu, povrijedila kako ugovorne odredbe o čuvanju poslovne tajne a tako i zakonske odredbe o čuvanju poslovne tajne iz čl. 22. st.

1. i 2. Zakona o zaštiti tajnosti podataka, prvostupanjski sud je pravilno zaključio da je na taj način tužiteljica počinila osobito tešku povredu obveze iz radnog odnosa te da uz uvažavanje svih okolnosti i interesa obiju ugovornih stranaka nastavak radnog odnosa nije moguć i pravilno je primijenio materijalno pravo kada je odbio dio tužbenog zahtjeva kojim je tužiteljica tražila utvrđenje da nije dopušten izvanredni otkaz ugovora o radu te da se tužiteljica vrati na ranije radno mjesto. (Presuda Županijskog suda u Koprivnici, GŽ-1206/07-2, od 12.rujna 2007)

Temeljem iznijetih utvrđenja nižestupanjski sudovi zaključuju da je tužiteljica doista iznijela neovlaštenoj osobi podatke o poslovanju tuženika koji su poslovna tajna radi čega su i po pravnom shvaćanju ovog suda pravilno zaključili da su ispunjeni uvjeti iz čl. 114. st. 1. Zakona o radu ("Narodne novine", broj: 38/95, 54/95, 65/95, 17/01, 82/01 i 114/03 - pročišćeni tekst - 137/04) za izvanredni otkaz ugovora o radu radi čega su pravilno odlučili kad su odbili tužbeni zahtjev na utvrđenje da nije dopušten predmetni izvanredni otkaz ugovora o radu, kao i zahtjev za vraćanje na rad. Navedeno iz razloga što su utvrdili da je tužiteljica iznošenjem poslovne tajne novinaru, a što je imalo za posljedicu objavu podataka u javnom glasilu, povrijedila kako ugovorne odredbe o čuvanju poslovne tajne, tako i odredbe Pravilnika o poslovnoj tajni tuženika, Pravilnika o radu tuženika, te zakonske odredbe o čuvanju poslovne tajne iz čl. 22. st. 1. i 2. Zakona o zaštiti tajnosti podataka ("Narodne novine", broj: 108/96), te da je na taj način tužiteljica počinila osobito tešku povredu obveze iz radnog odnosa, a zbog čega uz uvažavanje svih okolnosti i interesa obiju ugovornih stranaka nastavak radnog odnosa nije moguć, što znači da je pravilno primijenjeno materijalno pravo kad je odbijen tužbeni zahtjev tužiteljice na utvrđenje da nije dopušten izvanredni otkaz ugovora o radu, te da se tužiteljica vrati na radno mjesto. Time što se tužiteljica u ugovoru o radu u st. 2. i 3. čl. 3. obvezala čuvati tajnost svih i svakog podatka koji se odnosi na poslodavca za kojeg radnik sazna u obavljanju svojih poslova uključujući i svaku činjenicu i informaciju koja se odnosi na bilo kojeg klijenta, kupca ili poslovnog partnera poslodavca, te da će svaka povreda ove obveze biti smatrana teškom povredom radnih obveza i da predstavlja razlog za otkaz ugovora o radu nije suprotna zakonskim propisima, a nije suprotno ni moralu društva. Navedeno znači da su nižestupanjski sudovi pravilno zaključili da se nisu ostvarile zakonom propisane pretpostavke iz odredbe čl. 103. st. 1. Zakona o obveznim odnosima ("Narodne novine", broj: 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99) temeljem koje bi se navedene odredbe trebale smatrati

ništavnim, jer iste nisu protivne niti prisilnim propisima a ni moralu društva. (Odluka Vrhovnog suda RH broj: Rev. 31/08-2 od 18. ožujka 2008.)

Po ocjeni ovog suda bez obzira da li je tužiteljica iznijela poslovne tajne ili se radi o financijskim i drugim podacima koji ne predstavljaju poslovnu tajnu, ona je postupila suprotno interesima poslodavca..., bez obzira na vlasničku strukturu poslodavca i točnost iznijetih podataka, time je zaista krajnje negativno nastupila u sredstvima javnog informiranja, čime je naštetila prvenstveno ugledu poslodavca nanijevši mu na taj način štetu njegovu ugledu.

(Europski sud za ljudska prava, u sporu VESNA BALENOVIĆ V/S REPUBLIKA HRVATSKA, br. 28369/07, od 30.rujna 2010.)

Dragan Zlatović, LL.M

**PROTECTION OF BUSINESS SECRET AND CONFIDENTIAL DATA IN
EMPLOYMENT RELATIONSHIP ACCORDING TO NEW CROATIAN LABOUR
LAW**

Summary

Business secret is a formula, business practice, "know-how" or some other information that helps business entities in their competition. Business secret is the element of business conduct that influences on certain business venture when all other resources are equivalent, that is the special knowledge that enables one business entity to be in front of the others. The exact definition of business secret often varies from one law system to another. However, it may be concluded there are some common characteristics. Thus, we may conclude that most of law systems agree that business secret is such information which is not publicly known, which provides economic benefit to the information holder in a certain way and which secrecy the information holder try to keep in reasonable measure. In this work, the author analyzes the aspects of business secret in context of employment relationship with reference to the scope of rights and obligations of employees concerning employer's business secret they find out within their activities according to the employment contract.

Keywords: *business secret, confidential data, employment relationship, employment contract, theater, and protection of business secret in theatrical activity.*